

Çukurova Bölgesindeki Gözaltı ve Cezaevi Ölümleri

PRISON AND DETENTION DEATHS IN ÇUKUROVA REGION

Dr. Ahmet HİLAL,^a Dr. Demet MERAL,^a Dr. Mete K. GÜLMEN,^a Dr. Necmi ÇEKİN^a

^aAdli Tıp AD, Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, ADANA

Özet

Amaç: Cezaevi veya gözaltında meydana gelen gözaltı, tutuklu ve hükümlü ölümlerinde, ortaya çıkabilecek iddiaların önlenmesi ve yanıtlanması için; bu olguların özelliklerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntemler: 1992-2002 yılları arasında gözaltında, cezaevinde veya rahatsızlanarak bir sağlık kurumuna götürüldüğü zaman ölen, adli ölü muayenesi sonrası, otopsi yapılmak üzere ATK Adana Grup Başkanlığına gönderilen 107 olgu çalışma kapsamına alındı.

Bulgular: Olguların 106'sının erkek 1'nin kadın olduğu, olguların 51'nin (%47.66) bir sağlık kurumunda öldüğü görüldü. Olguların 65'nin (%60.74) doğal nedenlerle öldüğü, 19'nun (%17.75) intihar, 10'nun (%9.39) cinayet olarak kayıtlarda yer aldığı saptandı. Doğal nedenli ölümlerin 42 (%64.61) sinin kalp-damar sistemi hastalıkları sonucu olduğu, intiharlarda ilk sırayı 12 olgu ile asının aldığı saptandı.

Sonuç: Gözaltı, tutuklu ve hükümlü ölümlerinde, ölüm nedenlerinin ve orijinlerinin ortaya konması, bu ölümleri önlemek için gerekli tedbirleri alması gerekenleri uyuracağı düşüncesindeyiz.

Anahtar Kelimeler: Adli tıp, cezaevi, ölüm, otopsi

Türkiye Klinikleri J Foren Med 2006, 3:43-46

Abstract

Objective: To prevent and respond to allegations about deaths related inmates and detainees while in prison or custody, it is aimed to find out properties of these cases.

Material and Methods: 107 cases who died in prison or in health facilities and sent to the Forensic Medicine Council Morgue Department of Adana Branch for medico-legal examination and autopsy, between 1992-2002 were included in this retrospective study.

Results: 106 of the cases were male and only one of them was female. 51 cases (47.7%) died at a local health facility. 65 of the cases (60.7%) died due to natural causes, 19 of cases (17.8%) were deaths due to suicides. 10 cases (9.4%) were homicide cases. Cardiovascular diseases were the main cause of death in natural causes with 42 cases (64.6%). Deaths due to hanging was the most common suicide with 12 cases.

Conclusion: Understanding the reasons and origins of deaths of inmates and detainees will help the authorities to take necessary measures to prevent them

Key Words: Forensic medicine, prisons, deaths, autopsy

Gözaltı, tutuklu ve hükümlüler devletin gözetim ve koruması altındaki kişilerdir. Bunlarda meydana gelen ölümler, temel insan haklarından olan yaşama hakkı, işkence ve kötü muamelenin önlenmesi yönünden de önem taşımaktadır. Cezaevi ve nezarethanede meydana gelen ölümlerde, kamuoyunda ölüm üzerine bir başkasının (kolluk kuvvetleri, cezaevi yetkilileri) etkisinin olup olmadığı sorulmaktadır.

Cezaevi veya nezarethanede meydana gelen ölümlerde oluşacak soruların yanıtlanması için adli tıp uygulamasında gözaltı, tutuklu ve hükümlü ölümlerine otopsi yapılması gerekmektedir. Bu olgulara otopsi yapılması ölüm nedenini ve ölüme etkisi olan faktörleri ortaya koyacağı gibi bu konudaki spekülasyonların da önüne geçecektir.

Yapılan çalışmalar cezaevi ve gözaltı ölümlerinin ölüm nedenleri yönünden genel olarak benzerlik gösterdiğini ancak oranlarının toplum genelinden yüksek olduğunu göstermektedir. Cezaevi ve gözaltında intiharların toplum ortalamasının beş kat üstünde olması bunun tipik örneğini oluşturmaktadır.¹⁻⁴

Geliş Tarihi/Received: 30.01.2006 **Kabul Tarihi/Accepted:** 18.06.2006

Yazışma Adresi/Correspondence: Dr. Ahmet HİLAL
Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Adli Tıp AD, ADANA
ahilal@cu.edu.tr

Copyright © 2006 by Türkiye Klinikleri

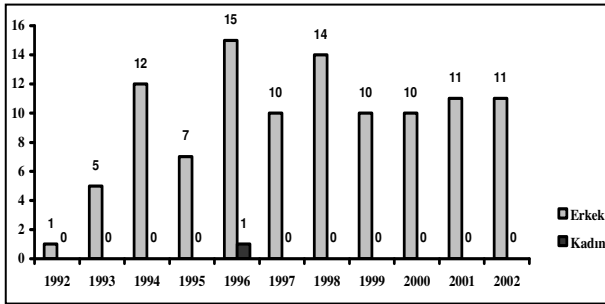
Bu çalışmada Çukurova bölgesinde cezaevleri ve nezarethanelerde meydana gelen ölümlerin orijinlerinin ve nedenlerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntemler

Adalet Bakanlığı Adli Tıp Kurumu Adana Grup Başkanlığı Morg İhtisas Dairesinde 1992-2002 yılları arasında otopsi yapılan 5926 olgu retrospektif olarak incelendi. Bu olgulardan gözaltında, tutuklu veya hükümlü olarak karakollarda ve cezaevinde bulunmakta iken ölen 107 olgu çalışma kapsamına alındı. Bu olgular cinsiyetlerine, yaş gruplarına, ölüm nedenlerine göre incelendi. Ayrıca tüm olguların otopsileri sırasında alınan doku ve vücut sıvılarında, rutin olarak yapılan toksikolojik analizleri gözden geçirildi.

Bulgular

1992-2002 yılları arasında otopsileri yapılan 5926 olgunun 107 (%1.8) tanesinin gözaltı, tutuklu veya hükümlü olduğu görüldü. Bu olguların 106 sı erkek, biri kadındı. Olguların 16-75 yaşları arasında ve yaş ortalamasının 41 olduğu, ve en çok olgunun (11 olgu) 1996 yılında olduğu görüldü. Olguların yaş-cinsiyet ve yıllara göre dağılımı Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Olguların yaş-cinsiyet ve yıllara göre dağılımı.

Tablo 1. Olguların ölüm yerlerine göre dağılımları.

Ölüm yeri	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	Toplam
Cezaevi	-	2	4	4	4	3	4	4	4	4	4	37
Nezarethane	-	1	1	-	1	-	-	-	-	1	-	4
Sağlık Ocağı-Hastane	-	1	7	3	9	4	7	5	5	6	4	51
Yol	1	1	-	-	2	3	3	1	1	-	3	15
Toplam	1	5	12	7	16	10	14	10	10	11	11	107

Bu ölümlerin 26'sının (%34.57) cezaevinde olduğu, 15'inin tutuldukları yerden bir sağlık kuruluşuna götürülürken, 51'nin (%47.66) ise bir sağlık kurumunda öldüğü belirlendi. Olguların 78'inin (%72.89) ölü muayene işleminin sağlık kuruluşunda, 25'inin (%23.36) olay yerinde yapıldığı görüldü. Olguların ölüm yerlerine göre dağılımları Tablo 1'de verilmiştir.

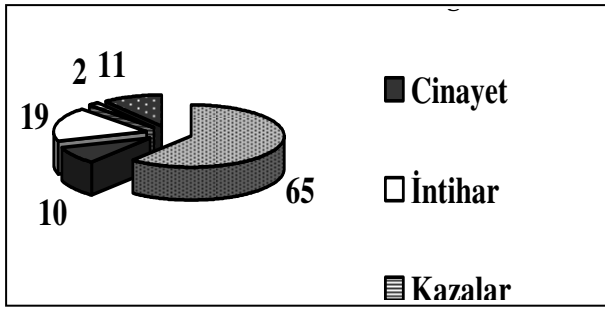
Olgular ölüm nedenlerine göre incelendiğinde 65'inin (%60.74) doğal nedenlere bağlı öldüğünü, 19'unun (%17.75) intihar, 10'unun (%9.34) cinayet sonucu öldüğü, 11 olguda ölüm nedeninin saptanmadığı, iki olgunun kaza sonucu öldüğü belirlendi. Olguların ölüm orijinlerine göre dağılımı Şekil 2'de verilmiştir.

Doğal nedenli ölümler içerisinde 42'sinin (%64.61) kalp-damar sistemi hastalıkları sonucu öldüğü, bunu 10 olgu (%9.34) ile kanserlerin izlediği görüldü. Doğal ölümlerin nedenlerine göre dağılımı Tablo 2'de verilmektedir.

İntihar sonucu ölümler içerisinde ilk sırayı 12 olgu ile asıların aldığı, bunu beş olgu ile yanıkların izlediği, iki olgunun inorganik fosfat zehirlenmesi sonucu oluştuğu görüldü. Cinayetler içerisinde dört olgunun kesici-delici ve delici aletle, üç olgunun ateşli silahla, bir olgunun elle boğma ile iki olgunun ise künt travma sonucu öldürüldüğü saptandı.

Tartışma

Adli olguların tümünde ve ani-beklenmedik şüpheli ölümlerde gerçek ölüm nedenini saptamada en doğru yöntemin otopsi olduğu bildirilmektedir. Klinik otopsilerin çok az yapıldığı bizim gibi ülkelerde adli otopsiler gerçek ölüm nedenlerini ortaya koymaktadır.

Şekil 2. Olguların ölüm orjinine göre dağılımları

Birçok çalışmada cezaevi ölümleri içerisinde doğal ölümlerin ilk sırada olduğu, intiharların bunu takip ettiği, cinayetlerin daha az olduğu belirtilmektedir.¹⁻⁶ Bizim çalışmamızda da benzer olarak olguların 65'inin (%60.74) doğal nedenlerle öldüğü, bunu 19 (%19.75) olgu ile intiharların izlediği görüldü. Bunlardan farklı olarak Finlandiya'da yapılan bir çalışmada olguların %47'sinin intihar olduğu bunu doğal ölümlerin izlediği belirtilmektedir.⁷ Tüm toplumu içeren medikolegal otopsilerde ise doğal ölümlerin değişik çalışmalarda %12.4 ile 51.3 arasında olduğu görülmektedir.⁸⁻¹¹

Kaynaklara benzer olarak, bizim çalışmamızda da doğal nedenli ölümler (65 olgu) içerisinde ilk sırayı kalp-damar sistemi hastalıklarının (42 olgu) aldığı görülmektedir.^{1,2,5,6,12-14} Farklı olarak ABD'de yapılan çalışmada doğal nedenler içerisinde ilk sırayı AIDS hastalığının geldiği belirtilmesine rağmen bizim çalışmamızda bu hastalığa rastlanılmamıştır.¹⁵ Cinsel yolla bulaşan bu hastalığın yüksek olmasının çalışmanın yapıldığı bölgeye özel olduğunu düşünmekteyiz

Çalışmamızda doğal ölümler içerisinde ikinci sırayı kanserlerin (10 olgu) aldığı saptandı. Ancak farklı çalışmalarda 2. sırada kanserlerin yanı sıra, enfeksiyon ve solunum sistemi hastalıklarının geldiği belirtilmektedir.^{5,6,12-14}

İntiharların cezaevleri için önemli bir sorun olduğu ve genel olarak toplum popülasyonundan üç ile dokuz kez fazla olduğu, asının da en yaygın kullanılan intihar yöntemi olduğu belirtilmektedir.^{1,15-17} Bizim çalışmamızda da intihar içerisinde ası %63.15'lik bir oranda ilk sıradadır.

Kendini yakarak intihar yöntemi genellikle politik bir protesto yöntemi olarak belirtilmektedir.⁵ Olgularımızın beşinin kendini yakarak intihar ettiği ve bunlardan dördünün siyasi suçlardan dolayı tutuklu oldukları kayıtlarda yer almaktadır. Kaynaklarda zehirlenmelerin genelde tıbbi ilaçlarla olduğu belirtilmesine karşın olgularımızın ikisinin inorganik fosfatla intihar etmiş olması farklılık göstermektedir.

Cinayetlerden dördünün kesici-delici ve delici aletle, üçünün de ateşli silahla olması cezaevinde mahkumların bunlara ulaşmasının kolaylığını göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca iki künt travmatik ölümün de nezarethane olması, işkence ve kötü muamelenin önlenmesi ve yaşam hakkının güvence altına alınması açısından önemli bulunmuştur.

Nezarethane ve cezaevi ölümlerinde otopsi yapılmasının gerekli olduğunun bilinmesine rağmen ülkemizde 1993 yılında cezaevinde meydana gelen 29 ölüm olgusunun ancak sekizine otopsi

Tablo 2. Doğal ölümlerin nedenlerine göre dağılımı.

Doğal ölümler	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	Toplam
Serebrovasküler hastalıklar	-	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-	3
Kardiyovasküler hastalıkları	-	1	5	-	12	4	5	4	3	4	4	42
Karaciğer-dalak hastalıkları	-	1	1	1	-	1	-	1	-	-	-	5
Mide-bağırsak hastalıkları	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	2
Akciğer hastalıkları	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Üriner sistem hastalıkları	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	2
MSS- SSS	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Kanserler	-	1	-	-	1	-	-	-	-	1	2	5
Akciğer	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Karaciğer	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Hematopoetik	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	3
Toplam	-	3	6	4	14	7	8	8	3	6	6	65

yapıldığı bildirilmektedir.¹⁸ Ancak günümüzde bu oranının arttığını düşünmekteyiz.

Nezarethane ve cezaevi ölümleri oluştuğu koşullardaki yakınlık nedeni ile bölgeler ve ülkeler arasında küçük farklılıklar göstermekle birlikte genelde benzer nitelikteki olgulardır. Ölüm nedenlerinin ve orijinlerinin ortaya konması, bunların önlenmesi konusunda gerekli tedbirleri alması gerekenleri uyacaktır. En az ölümler kadar önemli olan sağlığın kaybedilmesi durumları da göz önüne alındığında; cezaevlerinin sağlıklı yaşam koşullarını sağlayacak standartlarda olması ve bu ortamda çalışan görevlilerin özel eğitimlerden geçmiş olması zorunludur.

KAYNAKLAR

- Koç S, Çetin G, Atılğan M, Albek E, Kulusayın Ö. Tutuklu ve Gözaltındayken Ölen Kişilerde Otopsi Bulguları. 7. Ulusal Adli Tıp Günleri Poster Sunuları. 1-5 Kasım 1993. s.20-9.
- Frost R, Hanzlick R. Death in Custody. Atlanta City Jail and Fulton County Jail, 1974-1985. Am J Forensic Med Pathol 1988;9:207-11.
- Lanphear BP. Deaths in Custody in Shelby County, Tennessee, January 1970-July 1985. Am J Forensic Med Pathol 1984;8:299-301.
- Copeland AR. Deaths in Custody Revisited. Am J Forensic Med Pathol 1984;5:121-4.
- Koehler SA, Veis H, Songer TJ, et al. Deaths Among Criminal Suspects, Law Enforcement Officers, Civilians, and Prison Inmates. A Coroner Based Study. Am J Forensic Med 2003;24:334-9.
- Demirci Ş, Günaydın İG, Doğan HK, Aynacı Y, Deniz İ. Konya İl ve İlçe Cezaevlerindeki Mahkum ve Tutuklu Ölümleri. VII. Adli Bilimler Kongresi. Poster Bildirisi. 11-14 Mayıs Konya. 2006.
- Joukamaa M. Prison Suicide in Finland 1969-1992. Forensic Sci Int 1997;89:167-74.
- Di Maio DJ, Di Maio VJM. Forensic Pathology. 2nd ed. USA: CRC Press; 200. p.57-67.
- Salaçin S. An Analysis of the Medicolegal Autopsies Performed in Adana, Turkey, in 1983-1988. Am J Forensic Med Pathol 1991;12:191-3.
- Escoffery CT, Shirley SE. Causes of Sudden Natural Death in Jamaica: A Medicolegal (Coroner's) Autopsy Study From the University Hospital of the West Indies. Forensic Sci Int 2002;129:116-21.
- Büyük Y, Eke M, Dinç AH ve ark. Ankara'da Otopsi Yapılmış Doğal Kaynaklı Ölüm Olguları. 12. Ulusal Adli Tıp Günleri Paneller ve Poster Sunuları Kitabı. Adli Tıp Kurumu Yayınları-15; 2005. p.221-6.
- Bhana BD. Custody-Related Deaths in Durban, South Africa 1998-2000. Am J Forensic Med Pathol 2003;24:202-7.
- Fazel S, Benning R. Natural Deaths in Male Prisoners: A 20- year Mortality Study. Eur J Public Health 2006;23;1-4.
- Dalton V. Death and Dying in Prison in Australia: National Overview, 1980-1998. J Law Med Ethics 1999;27:269-74.
- Marchel ES, Gordon SS, Fordham B. Death in Prison: Changing Mortality Patterns Among Male Prisoners in Maryland, 1979-87. AJPH. 1990;12:1479-80.
- Leth P, Hart-Madsen M. Suicide by Self-Incineration. Am J Forensic Med Pathol 1997;18:113-8.
- Leth P, Vesterby A. Homicidal Hanging Masquerading as Suicide. Forensic Sci Int 1997;85:65-71.
- 1993 Türkiye İnsan Hakları Raporu. Ankara: TIHV Yayınları; s.178-87.